

RIKSDAGENS SVAR 70/2003 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om samiska

Ärende

Regeringen har till riksdagen överlämnat sin proposition med förslag till lag om samiska (RP 46/2003 rd).

Beredning i utskott

Grundlagsutskottet har i ärendet lämnat sitt betänkande (GrUB 4/2003 rd).

Beslut

Riksdagen har antagit följande lag:

Samisk språklag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syftet med lagen

Syftet med denna lag är att trygga den i grundlagen tillförsäkrade rätten för samerna att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

I lagen föreskrivs om samernas rätt att använda sitt eget språk hos domstolar och andra myndigheter samt om det allmännas skyldighet att tillgodose och främja samernas språkliga rättigheter.

Målet är att samernas rätt till rättvis rättegång och god förvaltning garanteras oberoende av språket samt att samernas språkliga rättigheter förverkligas utan att de särskilt behöver begära det.

2 §

Lagens tillämpningsområde

De myndigheter som denna lag tillämpas på är

- 1) de kommunala organen i Enare, Enontekiö, Sodankylä och Utsjoki kommuner samt organen i sådana samkommuner till vilka någon av dessa kommuner hör,

- 2) de domstolar och myndigheter inom den statliga distrikts- och lokalförvaltningen vilkas ämbetsdistrikt helt eller delvis omfattar de ovan nämnda kommunerna,

- 3) länsstyrelsen i Lapplands län och organ som är verksamma vid den,

- 4) sametinget, samedelegationen samt byastämmor som avses i 42 § skollagen (253/1995),

- 5) justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman,

6) konsumentombudsmannen och konsumentklagonämnden, jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetsnämnden, dataombudsmannen och datasekretessnämnden samt minoritetsombudsmannen,

7) Folkpensionsanstalten och lantbruksföretagarnas pensionsanstalt, samt

8) statliga förvaltningsmyndigheter, när de som besvärsmyndigheter behandlar ärenden som har inletts hos ovan nämnda förvaltningsmyndigheter.

Denna lag skall iakttas också vid behandlingen av förvaltningsärenden enligt renskötsellagen (848/1990) och renskötsel förordningen (883/1990) hos sådana statliga myndigheter och i de renbeteslag vilkas ämbetsdistrikt eller verksamhetsområde helt eller delvis omfattar samernas hembygdsområde, samt i Renbeteslagsföreningen.

I 17 och 18 § föreskrivs om lagens tillämpning på affärsverk och bolag samt på enskilda och i 30 § om lagens tillämpning på kyrkliga myndigheter.

De specialbestämmelser som skall tillämpas inom samernas hembygdsområde finns i 3 kap.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *samiska* enaresamiska, nordsamiska eller skoltsamiska beroende på vilken språkvarietet som används eller den huvudsakliga målgruppen i fråga,

2) *same* en same enligt 3 § sametingslagen (974/1995),

3) *samernas hembygdsområde* samernas hembygdsområde enligt 4 § sametingslagen, samt

4) *myndigheter* de domstolar och andra myndigheter som avses i 2 § 1 och 2 mom. samt renbeteslag och Renbeteslagsföreningen.

2 kap.

Språkliga rättigheter

4 §

Samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna

En same har rätt att i egen sak eller i ett ärende där han eller hon hörs använda samiska hos de myndigheter som avses i denna lag.

En myndighet får inte begränsa eller vägra beakta de språkliga rättigheter som följer av denna lag på den grund att en same även kan något annat språk, såsom finska eller svenska.

5 §

Juridiska personers språkliga rättigheter hos myndigheterna

Sammanslutningar och stiftelser vilkas protokollsspråk är samiska har rätt att använda sitt protokollsspråk hos myndigheterna, med iakttagande i tillämpliga delar av det som i 4 § bestäms om samers rätt att använda samiska.

En läroinrättning vars undervisningsspråk är samiska har rätt att använda samiska i enlighet med 1 mom.

6 §

Samiskan i representativa organ

De samiska medlemmarna i Enare, Enontekis, Sodankylä och Utsjoki kommuners organ har rätt att använda samiska vid sammanträden och i skriftliga yttranden till protokollet. Dessamma gäller de samiska medlemmarna i statliga nämnder, kommittéer, arbetsgrupper och andra liknande kollegiala organ inom samernas hembygdsområde, och även utanför hembygdsområdet när organet behandlar ärenden som särskilt gäller samerna. De samer som deltar i Renbeteslagsföreningens eller dess styrelses sammanträden har på motsvarande sätt rätt att använda samiska vid sammanträdena.

Vid behov skall tolkning ordnas vid de sammanträden som avses i denna paragraf.

7 §

Rätten att anmäla samiska som modersmål i befolkningsdatasystemet

En same som enligt lagen om hemkommun (201/1994) har hemkommun i Finland har rätt att anmäla samiska som sitt modersmål för registrering i befolkningsdatasystemet.

8 §

Myndigheternas information

Information som myndigheter riktar till allmänheten skall också ges på samiska.

Myndigheternas meddelanden, kungörelser, anslag och annan information till allmänheten samt skyltar och för allmänheten avsedda blanketter med ifyllnadsanvisningar skall inom samernas hembygdsområde avfattas och ges också på samiska.

Kungörelser och tillkännagivanden i ärenden som gäller enskildas rättigheter och som utfärdas av en tingsrätt, en domare, ett häradsämbete eller dess avdelning eller ett härads fristående ämbetsverk eller på tjänstens vägnar av en tjänsteman vid dessa myndigheter kan dock enligt prövning ges enbart på finska, om användningen av samiska är uppenbart onödig.

Andra statliga myndigheter än de som avses i 2 § 1 och 2 mom. skall avfatta och ge ovan i 1 mom. avsedda meddelanden, kungörelser, anslag och information samt blanketter med ifyllnadsanvisningar också på samiska, när saken huvudsakligen gäller samerna eller det annars finns särskilda skäl till det.

Meddelandekort för val och folkomröstningar upprättas inte på samiska, med undantag för sådana meddelanden på kort som avses i 24 § sametingslagen.

9 §

Lagar och andra författningar samt lagförslag och betänkanden

Lagar och andra författningar, fördrag samt andra liknande handlingar och tillkännagivanden som skall publiceras i Finlands författningssamling och som särskilt gäller samerna, publiceras även i översättning till samiska när statsrådet eller ministeriet i fråga så beslutar. Detsamma gäller föreskrifter, anvisningar, beslut och tillkännagivanden som publiceras i ministeriernas och andra statliga myndigheters föreskriftssamlingar.

Lagförslag och betänkanden eller sammandrag av dem som utarbetats vid ministerier eller av statliga kommittéer, arbetsgrupper eller liknande organ, och som skall offentliggöras, publiceras även på samiska när ministeriet så beslutar, om de särskilt gäller samerna eller det annars finns särskilda skäl till det.

10 §

Samiska som arbetsspråk hos myndigheter

En myndighet vars verksamhet enbart hänförs till samerna kan vid sidan av finska använda samiska som arbetsspråk.

3 kap.

Bestämmelser som tillämpas inom samernas hembygdsområde

11 §

Särskilda skyldigheter

De myndigheter som avses i 2 § 1 mom. skall i de ämbetsverk och andra enheter som är belägna inom samernas hembygdsområde dessutom iaktta vad som bestäms i 12—16 §.

12 §

Rätten att använda samiska hos myndigheter

Samer har rätt att i kontakt med myndigheterna efter eget val använda finska eller samiska. Bestämmelser om rätten att använda svenska finns i språklagen (423/2003).

Denna rättighet har samer också utanför samernas hembygdsområde hos statliga myndigheter när dessa i egenskap av besvärsmyndigheter behandlar ärenden som har inletts hos myndigheterna inom hembygdsområdet.

13 §

Rätten att få expeditioner och andra handlingar på samiska

En stämningsansökan, en dom, ett beslut, ett protokoll eller någon annan handling skall på begäran ges en samisk part på samiska till den del saken gäller partens rätt, fördel eller skyldighet, utom då det är fråga om en handling som uppenbart inte påverkar avgörandet i saken. Om en samisk part har använt samiska vid sina muntliga eller skriftliga kontakter med den myndighet som behandlar ett ärende, skall expeditionen i motsvarande omfattning och under motsvarande förutsättningar ges på samiska utan särskild begäran.

När det finns flera parter och de inte är eniga om att använda samiska skall dock endast en officiell samiskspråkig översättning av expeditionen ges.

14 §

Kunskaper i samiska och behörighetsvillkor

När en myndighet anställer personal skall den förvissa sig om att personalen vid varje ämbetsverk och annan enhet kan betjäna kunderna också på samiska. Myndigheten skall vidare genom att ordna utbildning eller genom andra åtgärder se till att personalen har sådana kunskaper i samiska som skötseln av myndighetens uppgifter kräver.

Kunskaper i samiska kan fastställas som behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper för statsanställda genom lag eller med stöd av lag genom förordning av statsrådet eller det behöriga ministeriet, samt för kommunalt anställda i den ordning som anges i kommunallagen (365/1995), om det inte genom lag eller med stöd av lag föreskrivs om sådant behörighetsvillkor. Kunskaper i samiska är särskilt meriterande även om sådana kunskaper inte nämns i behörighetsvillkoren för en tjänst eller befattning eller för ett uppdrag.

Angående behörighetsvillkor som gäller kunskaper i samiska gäller lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003). Kunskaper i samiska skall visas genom sådan språkexamen som avses i lagen om allmänna språkexamina (668/1994), genom språkprov i samband med studier eller genom högskolestudier.

15 §

Myndigheternas skyldighet att använda samiska

I meddelanden, kallelser och brev till parter, eller till den som enligt lag skall underrättas om ett ärende som har inletts eller skall inledas, skall en myndighet, oberoende av det språk som ärendet behandlas på, använda mottagarens eget språk, om myndigheten vet vilket det är eller utan oskäligt besvär kan ta reda på det, eller använda både finska och samiska.

Myndigheten skall utan särskild begäran använda samiska när den svarar någon som skriftligen kontaktat myndigheten på samiska.

Myndigheterna skall också i övrigt i sin verksamhet främja användningen av samiska.

16 §

Användning av samiska i kommunala handlingar

I en kommun där de samiskspråkigas andel av kommunens befolkning den första dagen föregående år har varit större än en tredjedel skall de kommunala organen använda också samiska i protokoll och andra handlingar som inte skall

ges till enskilda parter och som är av allmän betydelse. Också i andra kommuner skall de kommunala organen i den omfattning de prövar lämpligt använda samiska i sådana handlingar.

17 §

Affärsverk och statligt eller kommunalt ägda bolag

Statliga affärsverk samt sådana tjänsteproducerande bolag där staten eller en eller flera i 2 § 1 mom. 1 punkten nämnda kommuner har bestämmanderätt skall inom samernas hembygdsområde ge sådan språklig service som förutsätts i denna lag och informera allmänheten också på samiska i den omfattning det behövs med tanke på verksamhetens art och saksammanhanget och på ett sätt som enligt en helhetsbedömning inte kan anses oskäligt för affärsverket eller bolaget. När statliga affärsverk sköter myndighetsuppgifter skall på dem tillämpas det som i denna lag sägs om myndigheter.

18 §

Enskildas skyldighet att ge språklig service

När en offentlig förvaltningsuppgift genom lag eller med stöd av lag hör till en enskild, gäller för denne i uppdraget inom samernas hembygdsområde det som i denna lag sägs om myndigheter. Om en sådan uppgift på samernas hembygdsområde uppdras åt en enskild med stöd av ett beslut eller någon annan åtgärd av en myndighet eller ett avtal mellan myndigheten och den enskilde, skall myndigheten försäkra sig om att den enskilde i uppdraget ger sådan språklig service som förutsätts i denna lag. Myndigheten skall försäkra sig om detta också när den anförtror en enskild någon annan uppgift på samernas hembygdsområde än en offentlig förvaltningsuppgift, om detta är nödvändigt för att upprätthålla den servicenivå som lagen förutsätter.

4 kap.

Rätt till tolkning och översättning

19 §

Rätt till tolkning

När samiska med stöd av denna lag används vid muntlig behandling av ett ärende skall myndigheten försöka se till att ärendet handläggs av en anställd som kan samiska. Finns det inte hos myndigheten någon sådan samisktalande anställd som kan handlägga ärendet, skall myndigheten ordna avgiftsfri tolkning, om den inte själv sköter tolkningen.

20 §

Rätt att få översättningar av expeditioner och andra handlingar

Har i ett förvaltningsärende, en förvaltningsprocess eller ett brottmål en stämningsansökan, en dom, ett beslut, ett protokoll eller någon annan handling skrivits på finska eller svenska, skall myndigheten på begäran ge en samisk part en avgiftsfri officiell översättning till samiska av denna handling till den del den gäller partens rätt, fördel eller skyldighet, utom i det fall att det är fråga om en handling som uppenbart inte har någon betydelse för ärendets avgörande. Översättningen skall fogas till expeditionen eller handlingen i fråga.

Om det framgår att det finns ett översättningsfel i en officiell översättning skall myndigheten rätta det, om detta inte är uppenbart onödigt. Den samiska parten skall då utan avgift ges en rättad expedition.

21 §

Rätt att få en översättning från byrån för samiska språket

En myndighet som enligt denna lag skall ge en översättning till samiska av en expedition eller utfärda en expedition på samiska, har rätt att få en översättning från byrån för samiska språk

ket, om översättningen inte kan skaffas på något annat lämpligt sätt. På motsvarande sätt har myndigheten rätt att från byrån få en översättning till finska av en handling som lämnats in till myndigheten på samiska.

22 §

Ansvar för kostnaderna för översättning och tolkning

Om en statlig myndighet skall utfärda eller lämna en part en expedition eller handling på samiska eller i översättning till samiska eller ordna tolkning, skall staten svara för de kostnader som upprättandet av expeditionen på samiska eller översättningen eller tolkningen medför.

Kommunen, samkommunen eller stiftet eller församlingen skall svara för kostnaderna för tolkning samt för upprättande eller översättning av expeditioner och handlingar enligt 4—6, 12, 13, 15, 16 och 30 §.

23 §

Översättningar som kunden bekostar

Är en handling som har lämnats in till en statlig eller kommunal myndighet eller till en myndighet i en samkommun eller till en kyrklig myndighet skriven på samiska trots att kunden inte har rätt att använda samiska hos myndigheten, skall myndigheten, efter att ha hört kunden, på dennes bekostnad skaffa en översättning av handlingen till det språk som myndigheten använder.

5 kap.

Åtgärder som främjar språkliga rättigheter

24 §

Myndigheternas skyldighet att förverkliga språkliga rättigheter

Myndigheterna skall i sin verksamhet självant se till att de språkliga rättigheter som säkerställs i denna lag förverkligas i praktiken. De

skall utåt visa att de betjänar allmänheten även på samiska.

Myndigheterna har rätt att ge bättre språklig service än vad denna lag förutsätter.

25 §

Tjänstledighet med lön och befrielse från arbetet för studier i samiska

En tjänsteman hos en sådan i 2 § 1 mom. avsedd statlig myndighet vars ämbetsdistrikt i sin helhet ligger inom samernas hembygdsområde har, om tjänsteförhållandet till myndigheten har varat i minst ett år, rätt att få tjänstledighet med lön för att skaffa sådana kunskaper i samiska som han eller hon behöver för skötseln av sina tjänsteuppgifter. En arbetstagare hos en sådan myndighet har i samma syfte och under motsvarande förutsättningar rätt att få befrielse från arbetet.

Den som är anställd hos en i 2 § 1 mom. avsedd kommun eller samkommun eller hos en i 2 § 1 mom. 2 och 3 punkten avsedd statlig myndighet vars ämbetsdistrikt delvis ligger inom samernas hembygdsområde, samt den som hör till personalen vid Renbeteslagsföreningen kan beviljas tjänstledighet med lön eller befrielse från arbetet för att skaffa sådana kunskaper i samiska som han eller hon behöver för skötseln av sina tjänsteuppgifter, om anställningen hos ovan avsedda arbetsgivare har varat i minst ett år. Genom förordning av statsrådet kan andra villkor fastställas för tjänstledighet eller befrielse från arbetet.

Som villkor för beslut om tjänstledighet eller befrielse från arbetet kan ställas att den anställda ingår ett skriftligt avtal med myndigheten om att han eller hon efter tjänstledigheten eller befrielsen från arbetet arbetar i myndighetens tjänst inom samernas hembygdsområde under en viss tid som inte får vara längre än ett år. Avtalet kan innehålla ett villkor om avtalsvite, som får vara högst beloppet av de direkta kostnaderna för språkutbildningen, och som den anställda skall betala till myndigheten om han eller hon under den avtalade tiden säger upp sig eller sägs

upp av orsaker som beror på den anställda, med undantag av sjukdom.

26 §

Byrån för samiska språket

För översättning till och från samiska och andra uppgifter enligt denna lag finns vid sameetinget en byrå för samiska språket, som skall vara belägen inom samernas hembygdsområde.

Närmare bestämmelser om byrån för samiska språket utfärdas genom förordning av statsrådet.

27 §

Biträden för samiskspråkiga

Vid länsstyrelsen i Lapplands län och vid en statlig myndighet inom distrikts- och lokalförvaltningen inom samernas hembygdsområde kan det finnas ett biträde för samiskspråkiga. Biträdets tjänster är avgiftsfria för kunden.

28 §

Tillsyn och uppföljning

Varje myndighet skall inom sitt verksamhetsområde övervaka att denna lag följs.

Sametinget följer tillämpningen av denna lag och kan ge rekommendationer i frågor som gäller språklagstiftningen samt ta initiativ för att rätta till konstaterade brister.

29 §

Berättelse

Byrån för samiska språket skall varje valperiod tillsammans med det av sametinget tillsatta samiska språkrådet lämna sametinget en berättelse om tillämpningen av lagstiftningen om det samiska språket och om hur de språkliga rättigheterna tillgodosetts och språkförhållandena ut-

vecklats, i enlighet med vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet.

Bestämmelser om den berättelse som statsrådet lämnar angående tillämpningen av språklagstiftningen finns i språklagen.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

30 §

Kyrkliga myndigheter

Vad som i denna lag föreskrivs om användningen av samiska hos statliga myndigheter skall även tillämpas på det språk som parterna använder och språket i expeditioner och andra handlingar i domkapitlet i Uleåborgs stift och de pastorsexpeditioner, vilkas verksamhetsområde helt eller delvis omfattar samernas hembygdsområde, om inte ärendet är av sådan natur att det enligt kyrkolagen (1054/1993) skall anses höra till kyrkans egna angelägenheter, samt i Uleåborgs stifts kansli inom ortodoxa kyrkosamfundet.

Bestämmelserna i 1, 4, 5, 8, 20 och 24 § gäller på motsvarande sätt den evangelisk-lutherska kyrkans församlingar i Enare, Enontekis, Utsjoki och Sodankylä, om inte ärendet är av sådan natur att det enligt kyrkolagen skall anses höra till kyrkans egna angelägenheter, samt Lapplands församling inom ortodoxa kyrkosamfundet.

31 §

Statens ekonomiska ansvar

I statsbudgeten skall tas in ett anslag för statsunderstöd till kommunerna, församlingarna, renbeteslagen inom samernas hembygdsområde samt till sådana enskilda som avses i 18 § för täckande av de särskilda merkostnader som tillämpningen av denna lag medför.

32 §

Samiskans ställning inom vissa förvaltningsområden

Särskilda bestämmelser finns om samernas rätt att få grundskoleundervisning och annan undervisning på sitt modersmål, undervisningen i samiska samt samiska som undervisningsspråk, läroämne och examensspråk.

Bestämmelser om samernas rätt att få barn-dagvård på sitt modersmål finns i lagen om barn-dagvård (36/1973).

De myndigheter som avses i 2 § 1 mom. skall iaktta bestämmelserna i denna lag när de tillämpar lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

33 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

34 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 200 och genom den upphävs lagen den 8 mars 1991 om användning av samiska hos myndigheter (516/1991) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Denna lag publiceras i Finlands författningssamling även i översättning till enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska.

35 §

Övergångsbestämmelser

Om det i andra lagar eller förordningar hänvisas till den lag om användning av samiska hos myndigheter som upphävs genom denna lag, skall hänvisningarna efter lagens ikraftträdande anses innebära en hänvisning till denna lag.

På ärenden som inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet, om inte myndigheten med beaktande av parternas rätt och fördel bestämmer något annat.

Helsingfors den 25 november 2003
